

Samen sneller het net op

Actieteam Netcapaciteit

Voorstel voor gezamenlijke aanpak van de grootste knelpunten op het elektriciteitsnet

28 januari 2022

Samen sneller het net op: wie wij zijn en wat we willen doen

Het is van het grootste belang – zowel in economisch opzicht als voor de verdere verduurzaming van onze energiehuishouding – om op korte termijn de grootste knelpunten op het elektriciteitsnet aan te pakken. Nederland investeert jaarlijks circa 3 miljard euro in het elektriciteitsnet; verzwaring is in volle gang, maar de energietransitie gaat sneller.

Voor de komende drie jaar staan er bijvoorbeeld grote zon- en windparken op de planning, die zonder creatieve oplossingen vooralsnog niet aangesloten kunnen worden. Het gaat dan om ruim 10 Gigawatt aan zon en 3,7 Gigawatt aan windprojecten¹ die in de pijplijn zitten. Dat is vergelijkbaar met het elektriciteitsverbruik van ruim 6 miljoen huishoudens.

Het Actieteam Netcapaciteit, een brede coalitie van 14 partijen – ondernemers, overheden en netbeheerders – wil in de komende kabinetsperiode concrete oplossingen realiseren voor de grootste knelpunten. Daarmee kan meer grootschalige productie van energie uit zon en wind mogelijk worden, kunnen grote bedrijven en woningbouwprojecten eerder terecht op het net en kan de verduurzaming van de Gebouwde Omgeving worden versneld. Ook de industrie heeft voor de verduurzamingsplannen in het MIEK (Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat) veel capaciteit nodig op het elektriciteitsnet. Voor gemeenten en provincies is ruimte op het net eveneens onmisbaar om hun ambities – zoals neergelegd in de RES'en - te realiseren.

De coalitie vraagt minister Jetten voor Klimaat en Energie onder andere om wettelijke en juridische belemmeringen weg te nemen, en om een stimuleringsprogramma voor innovatieve oplossingen van jaarlijks 200 miljoen euro gedurende de komende vier jaar.

De in het Coalitieakkoord geformuleerde doelstelling van tenminste 55% met beleidsfocus op 60% CO₂-reductie in 2030 vergroot de opgave en de urgentie. Deze doelstelling kan uitsluitend gerealiseerd worden door een gezamenlijke en gecoördineerde aanpak van alle partijen in de keten. Om het elektriciteitsnet de komende kabinetsperiode toekomstbestendig te maken, is het cruciaal dat overheden, netbeheerders en bedrijfsleven samen werken aan uitbreiding, slim inzetten en versneld beschikbaar maken van netcapaciteit.

Stimuleringsprogramma en randvoorwaarden

De partijen nemen nadrukkelijk verantwoordelijkheid voor gezamenlijke oplossingen maar vragen minister Jetten voor Klimaat en Energie tegelijkertijd om mede-eigenaarschap. Op korte termijn is namelijk invulling nodig van een aantal randvoorwaarden om concrete oplossingen te kunnen realiseren. De belangrijkste voorbeelden: versnellen van het realisatieproces, bijvoorbeeld door het inrichten van een *fast lane* met gespecialiseerde (juridische) beleidsmedewerkers en de mogelijkheid voor overheden om – in overleg met betrokkenen – maatschappelijk afgewogen keuzes te maken bij het verdelen van de schaarste. Nu belemmert regelgeving dat nog. Daarnaast moet ook aanpassing van andere wet- en regelgeving versneld worden, zodat netbeheerders en marktpartijen samen o.a. optimaal flexibiliteit (zoals batterijen) kunnen inzetten.

Nu al, maar zeker voor de langere termijn is een aantrekkelijke en sterke arbeidsmarkt nodig voor de elektriciteitssector. Ook daarbij speelt de minister een belangrijke rol. Het Actieteam vraagt om gedegen maar snel onderzoek vanuit het Rijk naar het effect van financiële prikkels.

Voor de inzet van flexibiliteit en creatieve oplossingen op maat, vraagt het Actieteam Netcapaciteit de minister om een Stimuleringsprogramma van jaarlijks 200 miljoen euro gedurende de kabinetsperiode van vier jaar. Hiermee kan de implementatie van bestaande en nieuwe technieken een impuls krijgen.

¹ Respectievelijk zon-PV monitor 2021, RVO en Wind op land monitor 2021, RVO

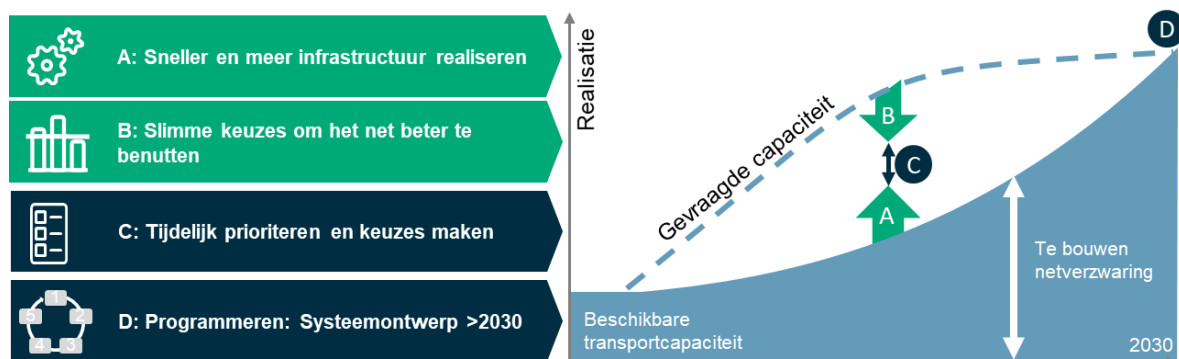
Actieteam Netcapaciteit: Samen versterken, verslimmen en versnellen

Veertien partijen (netbeheerders, energieproducenten, technische dienstverleners, lokale overheden, netinfrabouwers en gebruikers van elektriciteit) presenteren dit gezamenlijke voorstel voor een actieprogramma om het gehele elektriciteitssysteem te versterken, te verslimmen en de benodigde versnelling van realisatie te bewerkstelligen.

Dit actieprogramma bevat een gedeelde focus op de oplossingsrichtingen die nodig zijn om de elektriciteitsinfrastructuur op orde te krijgen. Het op orde krijgen van het elektriciteitsnet is een systeemvraagstuk. Deze partijen willen dit vraagstuk samen met het kabinet aanpakken en op die manier maximaal bijdragen aan de ambitie van het Coalitieakkoord om binnen vier jaar maatregelen te nemen om het elektriciteitsnet toekomstbestendig te maken.

Hierbij zetten we de komende jaren maximaal in op de volgende sporen:

- A. **Versterken en sneller** realiseren van de benodigde netverzwaringen
 - 1. Concrete afspraken maken over het versnellen van het realisatieproces van elektriciteitsinfrastructuur
 - 2. Het versterken van het eigen vermogen van de grote regionale netbeheerders
 - 3. De arbeidsmarkt voor de elektriciteitssector aantrekkelijker maken en versterken
 - 4. Ze snel mogelijk duidelijkheid geven over de consequenties van 60% CO2-reductie in 2030
- B. **Samen slimme oplossingen** realiseren om het net efficiënter en intensiever te benutten
 - 5. Een nieuw stimuleringspakket 'Snel het net op' om o.a. grootschalige energieopslag in te zetten
 - 6. Het zorgen voor de versnelling van de benodigde wet- en regelgeving
- C. **Tijdelijk prioriteren** en keuzes maken over hoe we omgaan met schaarste totdat de elektriciteitsinfrastructuur versterkt is
 - 7. Het maken van keuzes om tijdelijk te kunnen prioriteren
- D. **Programmeren** en bouwen aan een integraal energiesysteem voor 2030 en verder
 - 8. Maak een gezamenlijk energieplan 2050 met een duidelijke programmering daarnaartoe

We roepen het kabinet op om samen met ons aan de slag te gaan

A. Het versterken en sneller realiseren van de benodigde netverzwaringen

1. Concrete afspraken maken over het versnellen van het realisatieproces van de elektriciteitsinfrastructuur

Het tempo van het realiseren van nieuwe energie-infrastructuur moet omhoog. Het is daarom nodig dat overheden, netbeheerders en marktpartijen hiervoor in 2022 methodes ontwikkelen. Dit kan door het inzetten op:

- Ondersteuning die resulteert in meer capaciteit en expertise met betrekking tot ruimtelijke processen, bijvoorbeeld door:
 - Middelen voor (decentrale) overheden voor specifieke expertise;
 - Inrichten (rijks)pool van experts, die decentrale overheden kunnen benutten en waarbij aandacht is voor continuïteit in de vorm van duurzame kennisoverdracht zodat expertise binnen de decentrale overheden groeit en bestendig blijft en zij minder afhankelijk worden van inhuur;
 - Capaciteit RvS vergroten;
- Onderzoek naar hoe standaardisering hieraan kan bijdragen waarbij recht wordt gedaan aan lokale situatie en draagvlak en de beleidsvrijheid van gemeenten niet wordt aangetast;
- Ontwikkeling van instrumenten voor het volwaardig meenemen van energie-infrastructuur bij planvorming;
- Versneld doorvoeren van arbeidsbesparende keteninnovaties.

Daarnaast is de verwachting dat integraal programmeren van regionale energie-infrastructuur ook gaat bijdragen aan het versnellen van realisatie. Consensus tussen overheden en netbeheerders aan de 'voorkant' over waar welke energie-infrastructuur eerst gerealiseerd dient te worden draagt bij aan versnelling aan de 'achterkant' bij het borgen afspraken in ruimtelijk beleid en investeringsplannen van netbeheerders.

2. Het versterken van het eigen vermogen van regionale netbeheerders

De publieke netbeheerders investeren in de periode 2020 tot 2050 102 miljard euro in de energienetten. Het geld hiervoor komt deels uit eigen inkomsten en wordt deels geleend op de kapitaalmarkt. Dit is echter niet voldoende omdat benodigde investeringen ver voorlopen op de inkomsten. Voor de drie grote regionale netbeheerders is de totale eigen vermogensbehoefte die hier de komende jaren uit voortvloeit ten minste 4-5 miljard euro, waarvan een substantieel deel al tijdens de komende kabinetsperiode nodig is. De timing en grootte van de bedragen verschillen per netbeheerder. Wij roepen het Rijk op in 2022, aanvullend op reeds lopende initiatieven, uit te werken hoe kapitaalversterking van de regionale netbeheerders door het Rijk gerealiseerd kan worden om vertraging van de ambities te voorkomen.

3. De arbeidsmarkt voor de elektriciteitssector aantrekkelijker maken en versterken

Het is nodig om als Rijksoverheid samen met de relevante sectoren vanuit één gemeenschappelijke doelstelling te werken. We roepen op om een minister verantwoordelijk te stellen voor de integrale aanpak om deze doelstelling te bereiken. Onderzoek daarnaast hoe financiële prikkels zoveel mogelijk studenten tot een technische opleiding kunnen verleiden, bijvoorbeeld door het introduceren van een afstudeerbonus voor MBO'ers in technische kraptesectoren. Maak een regionaal plan hoe er slim omgegaan kan worden met de beschikbare technici, opteer voor spreiding in tijd en locaties van werkzaamheden en faciliteer tijdige planbaarheid. De sector zelf zet voor de korte termijn in op een onderzoek naar het stimuleren van internationale samenwerking. Hierbij wordt onderzocht hoe arbeidsmigranten gecontroleerd toegang kunnen krijgen tot een (elektro)technische baan te vinden op de Nederlandse arbeidsmarkt. Daarnaast wordt er vanuit de werkgevers en de overheid gewerkt aan het verlagen van drempels voor de erkenning van uit het buitenland afkomstige onderwijs- en beroepskwalificaties.

4. Zo snel mogelijk duidelijkheid geven (waar, wat, wie, wanneer) over de consequenties van 60% CO2-reductie in 2030

De netbeheerders blijven de komende jaren maximaal inzetten op het zo snel mogelijk versterken van het elektriciteitsnet. De benodigde netverzwaringen worden meegenomen in de tweejaarlijkse investeringsplannen. Hiervoor is het noodzakelijk dat de netbeheerders samen met de markt en overheden snel duidelijkheid geven over de consequenties van het

streven naar 60% CO₂-reductie in 2030, door hiervoor scenario's voor te bereiden en mee te nemen in de investeringsplannen.

De algemene verwachting is dat onze hele elektriciteitsproductie niet lang na 2030 volledig CO₂-vrij moet zijn. Daarvoor is niet alleen een sterke groei vereist van hernieuwbare productie, maar ook van talloze flexibiliteitsopties: batterijen, interconnectie met ons omringende landen, flexibilisering van de vraag en ook CO₂-vrij regelbare elektriciteitsproductie. Al deze opties stellen in meer of mindere mate eisen aan de ontwikkeling van infrastructuur en/of kunnen de infra-opgave helpen ontlasten. Daarom is het belangrijk een eerste beeld te creëren van een dergelijk CO₂-vrij elektriciteitssysteem, en de maatregelen die nu moeten worden genomen om dit in een betrouwbare en betaalbare vorm te realiseren. In opdracht van de NVDE publiceert TNO hier binnenkort een verkennende studie over dat als start kan dienen voor het gesprek hierover.

B. Samen slimme oplossingen realiseren om het net efficiënter en intensiever te benutten

5. Een nieuw stimuleringspakket 'Snel het net op' om o.a. grootschalige energieopslag in te zetten

De komende jaren is er krapte op het elektriciteitsnet, waardoor veel zon- en wind projecten niet aangesloten kunnen worden. Om te zorgen dat op sommige plekken er toch zon en wind op het net kan worden aangesloten is het nodig dat marktpartijen worden ondersteund in het doen van investeringen in technieken zoals bijvoorbeeld energieopslag die het net ontlasten, zowel centraal als decentraal. Onderzoek van CE Delft laat een potentieel zien voor het aansluiten van 7,5 GWp extra zon zonder dat hier netverzwaringen voor nodig zijn, door gebruik van opslag bij bestaande aansluitingen. Introduceer daarom een nieuw stimuleringsprogramma "Snel het net op" voor de jaren 2022-2025 (Zie bijlage 1). Dit programma stimuleert marktpartijen om bij de grootste knelpunten in het net slimme oplossingen aan te kunnen bieden die leiden tot het concreet aansluiten van meer hernieuwbare elektriciteitsprojecten op het elektriciteitsnet. Voor dit programma is minimaal 200 miljoen euro per jaar nodig vanuit de Rijksoverheid om deze slimme technieken voor grootschalige opslag, flexibiliteit of eigen verbruik te stimuleren. Netbeheerders gaan tegelijkertijd aan de slag met congestiemanagement en het inkopen van flexibiliteit op de markt (Verzwaren, tenzij) om het net zo maximaal te benutten in de tijd die nodig is om het net te verzwaren en om te gaan met de schaarste op het net.

6. Het zorgen voor de versnelling van de benodigde wet- en regelgeving

Om marktpartijen en netbeheerders maximaal in staat te stellen om gebruik te maken van slimme oplossingen zoals batterijen, opslag en flexibiliteit is het noodzakelijk dat de benodigde wet- en regelgeving zo snel mogelijk wordt ingevoerd. Denk hierbij aan de Energiewet, de wetstechnische afspraken uit het Klimaatakkoord, het afschaffen van de volumecorrectiefactor, nieuwe contractvormen (zoals Non-firm-ATO's), het invoeren van een nieuw nettariestelsel en de besluiten voor de codewijzigingsvoorstellen congestiemanagement en storingsreserve (gebruik vluchtstrook).

C. Tijdelijk prioriteren en keuzes maken over hoe we omgaan met schaarste totdat de elektriciteitsinfrastructuur versterkt is

7. Het maken van keuzes om tijdelijk te kunnen prioriteiten

De inzet van het versterken en verslimmen van het net is er maximaal op gericht om krapte op het net te voorkomen. Ondanks deze acties is het onvermijdelijk dat er de komende jaren tijdelijk schaarste op het elektriciteitsnet gaat optreden. Zowel voor invoeding als voor de afname van elektriciteit. Het omgaan met deze tijdelijke schaarste vraagt om het maken van keuzes. Hiertoe wordt door netbeheerders, rijk en decentrale overheden een proces ontwikkeld om keuzes te maken over de fasering en prioritering van uitbreidings- en vervangingsinvesteringen in (regionale en nationale) netinfrastructuur. Dit is bedoeld om meer grip te krijgen op de situatie, de gewenste ontwikkelingen tijdig mogelijk te maken en versnelling te creëren op bij het realiseren van de investeringen. Marktpartijen dienen actief bij de ontwikkeling van dit 'sturingsconcept' betrokken te worden.

D. Programmeren en bouwen aan een integraal energiesysteem voor 2030 en verder

8. Maak een gezamenlijk energieplan 2050 met een duidelijke programmering daarnaartoe
Een robuust duurzaam energiesysteem in 2050 vraagt om een vroegtijdig integraal ontwerp dat we de komende jaren samen moeten maken. Hiertoe dient breder te worden gekeken dan alleen de netinfrastructuur. Keuzes met betrekking tot een toekomstbestendig energiesysteem dienen in nauwe samenhang gemaakt te worden met keuzes op het gebied van ruimtelijke ordening, energiebronnen en de economische structuur. Dit vraagt om afstemming, coördinatie en regie tussen rijk, decentrale overheden, netbeheerders en markt. Hiervoor is het cruciaal dat er in 2022 wordt gestart met het maken van een integraal nationaal Energieplan 2050 en een nationaal Programma Energiesysteem waarin overheden, energienetbeheerders en marktpartijen deze samen vormgeven. Alleen dan kunnen we tijdig aan de slag om de klimaatdoelen te halen.

Bijlage 1: Slimme zon- en wind kan "Snel het net op"

Voorstel: Stimuleringsprogramma "Snel het net op"

(Stimulering Nederlandse Elektriciteit, Hernieuwbare Technieken, Netinpassing & Opslag)

In het kort:

De komende jaren is er krapte op het elektriciteitsnet, waardoor veel zon- en wind projecten niet aangesloten kunnen worden. Dit kan tijdelijk en in bepaalde gevallen worden opgelost met de introductie van een nieuw stimuleringsprogramma "Snel het net op" voor de jaren 2022-2025. Dit programma stimuleert marktpartijen om bij de grootste knelpunten in het net slimme oplossingen aan te kunnen bieden die leiden tot het concreet aansluiten van meer hernieuwbare elektriciteitsprojecten op het elektriciteitsnet.

Achtergrond

De afgelopen jaren heeft hernieuwbare elektriciteitsproductie door zonnepanelen en windturbines een grote en succesvolle groei doorgemaakt. Zo hebben we op dit moment al voldoende zonne- en windstroom op het Nederlandse elektriciteitsnet ingepast om op wind- en zonnrijke momenten heel Nederland van duurzame elektriciteit te voorzien. Voor de komende jaren verwachten we dat er op verschillende plekken in het elektriciteitsnet onvoldoende ruimte is om meer hernieuwbare elektriciteit in te passen.

Er wordt hard gewerkt om meer ruimte op het elektriciteitsnet te creëren. Netbeheerders investeren gemiddeld 2,9 miljard euro per jaar tot 2030 om het elektriciteitsnet te versterken. De geplande netinvesteringen en nieuwe regelgeving hebben echter tijd nodig om extra aansluitingen voor wind- en zonprojecten mogelijk te maken.

Voor de jaren vanaf 2022 tot 2025 voorzien we dat het niet mogelijk is in het merendeel van Nederland om nieuwe zonne- en windstroom aan te sluiten. Netinvesteringen en nieuwe regelgeving kunnen daaraan niet overal op tijd soelaas bieden. Dit betekent dat een groot deel van de nieuwe initiatieven geen transportindicatie zal ontvangen en dus geen SDE++ beschikking, of in het geval van reeds beschikte projecten geen aansluit- en transportovereenkomst (ATO) kan krijgen. Er komt daarmee dus een abrupte stop in de pijplijn voor het merendeel van de projecten die nu ontwikkeld worden, of gepland staan voor ontwikkeling tot 2025. Het gaat dan om ruim 10 GWp aan grootschalige zonnestroom en 3,7 GW windprojecten² die in de pijplijn zitten.

Om in afwachting van verzwaringen en regelgeving wijzigingen ook op korte termijn een groei van hernieuwbare energie in te kunnen passen in het Nederlandse energiesysteem moet deze gecombineerd worden met slimme technieken. Hernieuwbare elektriciteitsprojecten kunnen toekomstbestendig worden ingepast door bijvoorbeeld zon toe te voegen aan bestaande windparken, te combineren met grootschalige opslag, vraagstimulering of door regeltechnieken (curtailment) te gebruiken. Investeringen in deze technieken om te komen tot 'slimme' zon- en wind komen nu alleen niet van de grond vanwege het ontbreken van geschikte marktprikkels en een hoge kostprijs.

Oplossing

Om het aandeel duurzame energie in Nederland toch te laten groeien terwijl er nauwelijks extra netcapaciteit beschikbaar is, is het volgende aanvullend nodig:

- Voorzie voor de jaren 2022-2025 in het stimuleringsprogramma "Snel het net op".
- In samenwerking met de uitvoeringsprogramma's zoals RES, CES, TVW en NAL maken we een prioriteitenlijst van de meest urgente knelpunten in het net waar zon en wind ingepast moet worden;
- Marktpartijen kunnen vervolgens via bijvoorbeeld een tendersysteem slimme, innovatieve en kosteneffectieve oplossingen indienen die leiden tot het concreet aansluiten van meer hernieuwbare elektriciteitsprojecten op het (bestaande) elektriciteitsnet, voor de laagste kosten. Denk hierbij aan lokale (grootschalige) opslag, vertraagd invoeden, *curtailment* etc.

² Respectievelijk zon-PV monitor 2021, RVO en Wind op land monitor 2021, RVO.

Voordelen

Het bovenstaande voorstel biedt de mogelijkheid voor het realiseren van meer duurzame opwek dan anders op korte termijn mogelijk zou zijn. De meest urgente knelpunten worden snel opgepakt en leiden op korte termijn tot meer duurzame stroom in het systeem.

Daarnaast leidt het voorliggende aanbod ook tot een concrete stimulans voor de markt om gezamenlijk projectmatig op zoek te gaan naar methodes die netcongestie reduceren. Batterijen, het combineren van aansluitingen of het direct aan verbruikers leveren, vragen om een creatieve aanpak van de markt. Dit komt niet alleen de verduurzaming ten goede, maar ook de concurrentiepositie van Nederland in de Europese energiemarkt.

Wat er nodig is

Het voorliggende aanbod vraagt om een reservering in de Rijksbegroting voor het subsidieprogramma "Snel het net op" voor de jaren 2022-2025 van minimaal 200 miljoen euro per jaar. Dit is in lijn met subsidiebudgetten in de bestaande ISDE-regeling (220 miljoen euro per jaar voor kleinschalige energie-oplossingen bij consumenten). Dit budget is bedoeld als eerste stap in het opschalen van deze toepassingen. Daarnaast dienen ook op korte termijn technische wettelijke belemmeringen in de huidige elektriciteitswet aangepast te worden zodat de marktoplossingen ook juridisch niet belemmerd worden.